

засідання педагогічної ради школи
протокол №3 від 30.11 2022 року

Доповідь класного керівника 5 класу Марканича М.Д.

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ П'ЯТОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ У БАЗОВІЙ ШКОЛІ.

У процесі навчання дитина проходить через ті чи інші кризові етапи, кожний із яких має свою специфіку, свої проблеми, що потребують особливої уваги педагогів, батьків та психологічної служби навчального закладу. Одним із цих етапів є перехід учнів початкової школи у базову.

Для здобувачів освіти 5-го класу багато що стає новим і непізнаним: нові вчителі, нові предмети, форми навчання, а іноді й однокласники.

Більшість дітей переживає перехід у основну школу як важливий крок у своєму житті.

Деякі пишаються тим, що вони подорослішали, інші мріють розпочати «нове життя». Адаптація у 5-му класі багато в чому схожа з адаптацією у 1-му класі.

Здається, тільки-но діти і батьки адаптувалися в початковій школі, як необхідно переходити до п'ятого класу.

Перехід із молодшої школи до основної, пов'язаний із внесенням змін у динамічні стереотипи спілкування, діяльності, а також зі збереженням окремих компонентів попереднього соціального досвіду.

На перший план виходить СТРЕС.

Що ж викликає стрес у п'ятикласників? Зміна умов навчання, більш ускладнені вимоги, нові вчителі, збільшена кількість предметів, їх нові назви.

У цей період діти можуть стати невідомими: їх охоплюють тривога, боязкість чи, навпаки, розв'язність, надмірна метушливість, збудження. У зв'язку з цим у них може знизитись працездатність, вони можуть стати забудькуватими, неорганізованими.

Діти чекають змін на краще, бажають стати дорослішими, налагодити взаємини з учителями, робити так, щоб дорослі пишалися ними, були задоволені, «не засмучувались».

Практика показує, що саме п'ятикласники – активні, розумні, бажають, аби їх помічали, оцінили, відзначивши усе найкраще.

П'ятикласники бажають добре вчитися, щоб радувати оточуючих. Але, зіткнувшись з першими труднощами, часто розчаровуються. Дуже часто саме у цей період (10-11 років) втрачається інтерес до навчання. Така адаптація дитини – досить тривалий процес, пов'язаний зі значним навантаженням на всі системи організму.

Основне новоутворення цього періоду — відкриття нового рівня самоусвідомлення, «Я-концепції»: бажання зрозуміти себе, свої здібності й особливості, свою схожість та відмінність від інших, свою унікальність і неповторність, формується система самооцінок. Це — найважливіший період для розвитку повноцінного спілкування.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ УЧНІВ П'ЯТОГО КЛАСУ

П'ятий клас – кінець дитинства, період, що безпосередньо передує підлітковому. У цей час діти відкриті і довірливо ставляться до дорослих, визнають їх авторитет, чекають від учителів, батьків та інших дорослих допомоги і підтримки. Це відкриває великі можливості для виховних впливів.

Це період адаптації до середньої ланки закладу освіти.

У 5-му класі діти переходять до нової системи навчання: «класний керівник – учителі-предметники», часто уроки проходять у різних кабінетах. Інколи діти навіть змінюють заклад освіти, у них з'являються нові однокласники.

Більшість дітей переживає цю подію як важливий крок у своєму житті. Деякі пишаються тим, що вони подорослішали, інші мріють розпочати «нове життя».

Незважаючи на таку дорослість, п'ятикласник потребує ненав'язливого контролю, підтримки та допомоги, оскільки не завжди може сам зорієнтуватися в нових вимогах життя.

Адаптація дитини до навчання у середній ланці освіти відбувається не одразу. Це досить довгий процес, пов'язаний зі значними проблемами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 5-ГО РОКУ НАВЧАННЯ

Під час переходу учнів із початкової до основної ланки освіти значно зростає нервово-психічне напруження та напруження серцево-судинної системи. Тому в перші дні навчання у п'ятому класі спостерігається низький рівень працездатності, уваги.

П'ятикласники адаптуються до нових умов навчання так само складно, як і під час вступу до школи.

Віковий період 10-11 років характерний переходом від молодшого шкільного віку до підліткового. Як і будь-який перехідний період, він має свої особливості і пов'язаний із певними труднощами як для учнів і їхніх батьків, так і для вчителів.

Навчальна діяльність доповнюється іншими видами діяльності, і всі разом тепер вони впливають на психічний розвиток особистості.

Навчальна діяльність при цьому залишається основною і продовжує визначати зміст мотиваційних сфер особистості.

Розширюється саме поняття «навчання», оскільки тепер воно може виходити за межі класу, закладу освіти, може частково здійснюватися самостійно, цілеспрямовано.

Якісно змінюються вимоги до мотивації навчальної діяльності. З'являється новий вид навчального мотиву – мотив самоосвіти, представлений у простіших формах (інтерес до додаткових джерел знань). Крім того, успішне навчання тепер вимагає глибших і змістовніших спонукальних сил: орієнтування на способи отримання знань, інтерес до закономірностей і принципів, розуміння сенсу навчання «для себе».

Таким чином, перехід від дитинства до підліткового віку характеризується своєрідною мотиваційною кризою, викликаною зміною соціальної ситуації розвитку, а також внутрішньої позиції здобувача освіти.

Істотно міняється і характер самооцінки особистості цього віку. Звичні в молодших класах ситуації, коли самооцінку визначав учитель на підставі результатів навчання, піддаються коригуванню і переоцінці іншими дітьми; при цьому до уваги беруться ті якості, які виявляються у спілкуванні.

Здобувачі освіти на цьому етапі навчання вже не хвилюються про свою успішність або неуспішність у вузьких рамках стосунків з одним учителем, оскільки погляди різних учителів на успіхи і поведінку різні, а іноді і протилежні. Для деяких із них це означає перше зіткнення з суперечностями у стосунках.

Важливим завданням в цій ситуації є збереження самоповаги, в чому зобов'язані допомогти педагоги і психолог.

Дитина має зберегти самоповагу, навіть попри те, що вчитель з якогось предмету ставить погані бали або є об'єктом критики вчителя чи класного керівника.

Фізичний розвиток.

Початок передпубертатного періоду, спостерігається швидкий «стрибок» росту, порушення пропорцій (швидко ростуть стопи, кінцівки).

Психічний розвиток

У розумовому аспекті починається поступовий перехід від конкретного мислення до абстрактного. Проте абстрактне мислення ще не повністю розвинене, тому треба уникати навчального матеріалу, в якому багато нових понять (рекомендовано не більше трьох нових термінів за один урок). Більше цікавого, конкретного, практичного, актуального.

Соціальний розвиток

Загалом ще велика залежність від батьків, учителів, але посилюється автономність. В середній ланці освіти, як правило, немає групи подовженого дня, тому дедалі більше дітей самостійно ходять до закладу освіти, а після занять до приходу батьків залишаються без нагляду дорослих.

У структурі класу формуються групи, переважно з дітей однієї статі. Лідерами найчастіше є учні, які добре вчаться або можуть зацікавити інших особливими здібностями чи навіть новими іграшками, модними речами.

Актуальні проблеми

- ✓ Адаптація до навчання у середній ланці освіти. Зміна позиції «старшого» у початковій школі на статус «самого маленького» у середній. Виникає загроза «зриву адаптації».
- ✓ Стосунки з новими вчителями. Багатьом дітям, зокрема сором'язливим, важко спілкуватися з новими вчителями. Тому п'ятикласників важливо вчити ефективних прийомів спілкування, зокрема, вмінню долати сором'язливість (як попросити про послугу, по допомогу тощо).
- ✓ Збільшення ризиків унаслідок більшої автономності. Головна проблема полягає в тому, що п'ятикласники зазвичай не відвідують групу

подовженого дня, більшість ходять додому самотійно і часто бувають вдома самі або спільно з однолітками гуляють поза межами двору, можуть вибирати для ігор небезпечні місця. Отже, особливу увагу треба приділити навчанню дорожньої і побутової безпеки, а також умінням спілкуватися зі сторонніми людьми та відмови від пропозицій пограти у небезпечних місцях і з небезпечними предметами, тобто – формуванню навичок безпечної поведінки в різноманітних автономних ситуаціях.

Набуття почуття дорослості, прагнення відмежуватися від усього підкреслено дитячого – основна характеристика молодшого підлітка.

Пошук власної унікальності, пізнання власного «Я».

Заміна провідного виду діяльності (навчальної) на активне спілкування, зрозуміти власне «Я».

Успіх (неуспіх) суттєво впливає на мотивацію навчання.

Фізіологічні особливості пубертатного віку визначають крайню емоційну нестабільність підлітка.

Поява потреби у гідному становищі в колективі однолітків, в сім'ї; підвищений інтерес до питання про «співвідношенні сил» у класі; прагнення уникнути ізоляції, обзавестися вірним другом.

Підвищена стомлюваність.

Відсутність авторитету віку; переоцінка своїх можливостей, реалізація яких передбачається у віддаленому майбутньому.

Відраза до необґрунтованих заборон; сприйнятливості до промахів учителів.

Вимогливість до відповідності слова і діла; підвищений інтерес до спорту.

Декілька слів про **навчальні проблеми п'ятикласників**:

слабка навчальна підготовка у початкових класах.

несформованість вміння аналізувати та синтезувати (нерозвинені розумові дії та операції), поганий мовленнєвий розвиток, слабкі увага та пам'ять.

нерозвинута воля – небажання, «неможливість», за словами учнів, примусити себе постійно займатися навчанням. Таких дітей не приваблює мета, тому що для п'ятикласників характерне переважно емоційне ставлення до своєї діяльності.

Наслідками цього можуть стати:

У адаптаційний період діти можуть стати більш тривожними, боязкими або, навпаки, надмірно гучними, метушливими.

Відбувається зниження працездатності, діти можуть стати забудькуватими, неорганізованими, іноді порушується сон, апетит.

Ознаками успішної адаптації є наступні:

- ✓ задоволеність здобувача освіти процесом навчання;
- ✓ дитина легко справляється з навчальною програмою;
- ✓ ступінь самотійності при виконанні навчальних завдань, готовність вдатися до допомоги дорослого лише після кількох спроб виконати завдання самотійно;
- ✓ задоволеність міжособистісними стосунками з однокласниками і вчителем.

ПРИЧИНИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ 5-ГО КЛАСУ.

Багато нових предметів і вчителів, різні вимоги, потреба самостійного виконання домашніх завдань (якщо учень відвідував групу подовженого дня в початковій школі) і як наслідок — зниження успішності — такі проблеми постають перед багатьма учнями на початку навчання у 5-му класі.

Найголовніша проблема в тому, що діти не вміють ефективно спланувати час, щоб його вистачило не лише на заняття, а й на відпочинок. Це призводить до перевтоми, частих захворювань, зниження оцінок і втрати інтересу до навчання.

5-тий клас вважається вирішальним у тому, буде дитина вчитися чи вона відмовиться від зусиль у цьому напрямі й почне самореалізовуватися в інший спосіб. Тому профілактика «зриву адаптації» і стресів має бути вирішальною у 5-му класі.

Варто звернути увагу! Особливі труднощі в адаптації переживають ті здобувачі освіти, які до п'ятого класу перейшли з іншої школи, а інколи — з іншого населеного пункту.

Отже, *серйозними випробуваннями для психіки учня п'ятого класу є:*

- ✓ різка зміна умов навчання;
- ✓ розмаїтість і якісне ускладнення вимог, що висувають перед учнем;
- ✓ різні вчителі-предметники;
- ✓ зміна позиції старшого у початковій школі на наймолодшого в основній.

Причини та профілактика шкільної тривожності

Дехто з учнів п'ятого класу усвідомлює своє нове становище як *шанс заново почати шкільне життя*, налагодити стосунки з учителями. Ці учні з гордістю розповідають батькам, родичам і друзям про свої успіхи в школі.

Адаптацію учнів до основної школи затримують неузгоджені, інколи навіть *суперечливі вимоги вчителів*. Перебуваючи у ситуації множинності вимог, учні мають навчитися враховувати, зіставляти ці вимоги, долати пов'язані з ними труднощі.

Труднощі в учнів п'ятих класів може спричинити також *необхідність на кожному уроці пристосовуватися до своєрідного темпу*, особливостей мовлення, стилю викладання вчителів-предметників. Адже в початковій школі не треба було так часто налаштовуватися на зміни під час перебування на різних уроках.

«Прогалини» початкової школи. Трапляються ситуації, коли, перейшовши до п'ятого класу, учні-відмінники у початковій школі мають середній рівень навчальних досягнень в основній. Це є закономірним результатом розходження цілей, які ставлять перед собою початкова й основна школа. Тому вже у початковій школі потрібно на належному рівні розвивати інтелектуальні здібності учнів, щоб цей процес ефективно продовжувався в основній.

Несформованість понятійного мислення в учнів п'ятих класів також є причиною дезадаптації. Якщо учні оволодіють понятійним мисленням — вони легко розумітимуть та узагальнюватимуть матеріал, що їм пояснюють на уроках та з яким вони ознайомлюються у підручниках.

ОЗНАКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ:

- ✓ змучений, стомлений зовнішній вигляд дитини;
- ✓ небажання ділитися своїми враженнями про проведений день;
- ✓ прагнення відвернути дорослого від шкільних подій, переключити увагу на інші теми;
- ✓ небажання виконувати домашні завдання;
- ✓ негативні характеристики на адресу закладу освіти, вчителів, однокласників;
- ✓ скарги на ті чи інші події, пов'язані з навчанням;
- ✓ неспокійний сон;
- ✓ труднощі ранкового пробудження, млявість;
- ✓ постійні скарги на погане самопочуття.

Чим можна допомогти?

Перша умова успіху п'ятикласника – безумовне прийняття дитини, незважаючи на ті невдачі, з якими він/вона вже зіткнулися або можуть зіткнутися.

Створення умови для розвитку самостійності у поведінці дитини.

Важливо знати! У п'ятикласника/п'ятикласниці неодмінно повинні бути домашні обов'язки, за виконання яких він/вона несе відповідальність.

АДАПТАЦІЯ ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З П'ЯТИКЛАСНИКАМИ

Без сумнівів, ми, вчителі, також проходимо період адаптації: нам потрібно запам'ятати нових учнів, вивчити їхні особливості, переключитися на роботу з п'ятикласниками, враховуючи основні психологічні особливості дітей цього віку.

Як свідчить аналіз, учителі, які викладають у 5-х класах, часто не бачать різниці між п'ятикласниками й іншими здобувачами освіти середньої ланки навчання. Як результат – завищені вимоги, зниження рівня навчальних досягнень, мотивації навчання. Такий підхід до навчання може ускладнити процес адаптації здобувачів освіти 5-го року навчання.

Саме тому вчителям, які викладають у 5-х класах, а також класному керівнику першочергово необхідно у спільному процесі адаптації:

- ✓ виставити посильні вимоги зі свого предмета;
- ✓ згуртувати колектив, сформувати культуру поведінки й навички спілкування;
- ✓ формувати уміння учнів реально оцінювати власні можливості.

ПОРАДИ ВЧИТЕЛЯМ ЩОДО РОБОТИ З ВІКОВОЮ ГРУПОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 5-го класу

Забезпечення наступності є однією з основних умов успішної адаптації молодших школярів до навчання в основній школі та важливою передумовою успішного навчання у 5-му класі. Саме тому необхідно:

враховувати індивідуальні та психологічні особливості 10-11-річних дітей;

постійно спиратись на попередні знання, уміння та навички і на основі зазначеного забезпечувати їх удосконалення, осмислення вже на новому, вищому рівні;

здійснювати обов'язкову підготовку здобувачів освіти до засвоєння нових навчальних компетентностей;

забезпечити систему взаємозв'язків у змісті, формах і методах педагогічного процесу, оптимальне співвідношення та зв'язок між окремими етапами навчального процесу;

створювати освітньо-дидактичні ситуації, в яких дитина почувала б себе невимушено, комфортно, не боялась розкривати світ власних емоцій;

забезпечити систему оптимальних вимог до знань і поведінки здобувачів освіти, їхніх моральних якостей, форм і методів роботи на всіх етапах навчання;

забезпечити єдність вимог до учнів;

забезпечити поступовий перехід на предметну систему викладання, нову побудову уроків, нові методи та прийоми роботи, нові вимоги до дітей тощо;

упроваджувати засоби стимулювання та заохочення до пізнавальної діяльності;

формувати навички самоконтролю й самооцінки;

аналізувати причини неуспішного адаптаційного періоду;

виявляти й розвивати індивідуальні нахили та інтереси учнів, їхні творчі здібності;

забезпечити міжпредметні зв'язки;

підтримувати зв'язки з колегами з метою взаємодопомоги в роботі та обміну досвідом;

підтримувати зв'язки з учителями початкових класів;

протягом першого місяця навчання дітей у 5-му класі не писати зауважень у щоденники, проводити оцінювання на користь дитини, більшість уроків на початку навчального року будувати на повторенні;

дозувати навчальне навантаження та обсяг домашнього завдання, а також знизити їх до мінімуму у вихідні дні;

поглиблювати свої знання з проблемами забезпечення принципу наступності в педагогічному процесі;

опрацювати спеціальну психолого-педагогічну літературу;

використовувати ігровий матеріал, інструктажі, пам'ятки, алгоритми, картки-опори, зразки виконання;

забезпечити систематичне повторення;

уникати перевантаження дітей;

відвідувати уроки колег, які викладають у 5-х класах;

запроваджувати способи, спрямовані на подолання труднощів у навчанні учнів 5-х класів.

Пам'ятайте! Легше з першого уроку викликати до себе довіру, любов дитини, ніж потім подолати недовіру.

Успішній адаптації учнів 5-х класів до навчання в основній школі сприятимуть цілеспрямована координація дій учителів, їхній професіоналізм і досвідченість.

Ще одним завданням педагогів і психолога на цьому етапі соціалізації п'ятикласника буде навчання здатності усвідомлювати свої мотиви і спонукання, вміти формулювати оцінні судження про себе.

Доцільно в цьому віці пропонувати дітям різні анкети, розмовляти з учнями про них самих, про те, як вони представляють себе порівняно з іншими учнями.

Не менш важливо з'ясувати побутові умови, у яких навчалися учні в класі та відповідність побутових умов удома, рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями тощо.

Протягом першого півріччя навчання у здобувачів освіти

5-го року навчання повинне сформуватися так зване почуття дорослості, що проявляється в новій особистісній позиції щодо навчальної діяльності, однокласників учителів-предметників, класного керівника та власного внутрішнього світу.

ПАМ'ЯТКА КЛАСНИМ КЕРІВНИКАМ 5-го КЛАСУ щодо успішної адаптації учнів:

- ✓ проявляйте доброзичливе ставлення, підтримку;
- ✓ не висувайте на початку року великих вимог до дітей, пам'ятайте різницю між п'ятикласниками та іншими учнями середньої ланки освіти;
- ✓ працюйте над формуванням колективу через різноманітні доручення, змінюючи групи;
- ✓ намагайтесь, щоб заняття викликали позитивні переживання, позитивне емоційне ставлення до навчального предмету;
- ✓ орієнтувати дітей на вироблення об'єктивних критеріїв успішності і неуспішності, прагнення перевірити свої можливості і знаходити (за допомогою дорослих) шляхи подальшого їх розвитку і вдосконалення;
- ✓ допоможіть учням із низьким соціальним статусом в класному колективі відчувати себе потрібними і бажаними в колективі;
- ✓ розвивайте почуття колективізму через спільну турботу про престиж класу (зовнішній вигляд, успіхи в навчанні, максимальна участь у святах, конкурсах);
- ✓ пріоритет віддавайте індивідуальній роботі (спостереження, бесіди, анкетування, доручення);
- ✓ уникайте «гострих» кутів, проявляйте стриманість, терплячість;
- ✓ пам'ятайте: діти потребують ласки, ніжності, співучасті, турботи;
- ✓ вчасно й мудро підтримуйте дитячу активність;

Варто пам'ятати: формування класного, батьківського колективу не менш важливе, ніж дитячого. Ретельно готуйтеся до батьківських зборів, застосовуючи цікаві форми їх проведення, активно залучайте батьків і вчителів-предметників до життя класу.

Отже, **ознаками успішної адаптації п'ятикласника до нових умов навчання є:**

- ✓ успішне засвоєння навчального матеріалу;
- ✓ готовність до виконання завдань без попереднього заохочення;
- ✓ адекватне сприймання оцінок;

- ✓ активність, уважність, зацікавленість на уроках;
- ✓ легке орієнтування у закладі освіти та на подвір'ї;
- ✓ позитивне оцінювання учнем власних дій і результатів докладених зусиль;
- ✓ спілкування з однокласниками та учнями старших класів;
- ✓ рухливість на перервах;
- ✓ гарний апетит, якісний сон, бажання відвідувати заклад освіти.

Слід пам'ятати: якщо процес адаптації затягнувся, в учнів можуть спостерігатися функціональні відхилення, за таких обставин необхідно звернутися до практичного психолога.